



WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 września 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marek Motuk (przewodniczący)

SSN Paweł Kołodziejcki (sprawozdawca)

SSN Anna Dziergawka

Protokolant Monika Zawadzka

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Jerzego Engelkinga
w sprawie **H. P.**

skazanego z art. 197 § 3 pkt 2 k.k. i in.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 19 września 2024 r.,

kasacji wniesionej przez obrońcę

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie

z dnia 12 października 2023 r., sygn. akt II AKa 141/23,

utrzymującego w mocy wyrok Sądu Okręgowego w Szczecinie

z dnia 14 marca 2023 r., sygn. akt III K 244/21,

1. uchyla zaskarżony wyrok w części utrzymującej w mocy pkt I wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 14 marca 2023 r., sygn. akt III K 244/21 i w tym zakresie sprawę przekazuje Sądowi Apelacyjnemu w Szczecinie do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym;

2. zasądza od Skarbu Państwa na rzecz obrońcy z urzędu skazanego H. P.– adw. J. S. (Kancelaria Adwokacka w S.) kwotę

1.476 zł (jeden tysiąc czterysta siedemdziesiąt sześć złotych), w tym 23% VAT, tytułem opłaty za sporządzenie i wniesienie kasacji;

3. w pozostałym zakresie oddała kasację jako oczywiście bezzasadną, zwalniając w tej części skazanego z kosztów sądowych za postępowanie kasacyjne obciążając nimi Skarb Państwa.

Anna Dziergawka Marek Motuk Paweł Kołodziejski

UZASADNIENIE

H. P. został oskarżony o to, że:

1. w dniu 12 lutego 2015 r. w S., w mieszkaniu przy ul. R. po uprzednim zastosowaniu przemocy polegającej na przytrzymywaniu za ręce doprowadził K. S. do obcowania płciowego poprzez odbycie z nią stosunku płciowego dopochwowego, tj. o przestępstwo z art. 197 § 1 k.k.,
2. w okresie od 12 lutego 2015 r. do marca 2015 r. daty bliżej nieustalonej w S. działając w krótkich odstępach czasu i w wykonaniu z góry powziętego zamiaru groził K. S. pozbawieniem życia i uszkodzeniem ciała celem wywarcia wpływu na ww. pokrzywdzoną, aby nie powiadomiła organów ścigania o przestępstwie popełnionym na jej szkodę, a więc jako na świadka w postępowaniu karnym, tj. o przestępstwo z art. 245 k.k. w zw. z art. 12 k.k.

Sąd Okręgowy w Szczecinie wyrokiem z dnia 14 marca 2023 r., sygn. akt III K 244/21:

1. uznał oskarżonego H. P. za winnego popełnienia czynu zarzucanego mu w punkcie pierwszym aktu oskarżenia z tą zmianą, że zakwalifikował go z art. 197 § 3 pkt 2 k.k. i za to przestępstwo na podstawie art. 197 § 3 pkt 2 k.k. wymierzył mu karę 4 lat pozbawienia wolności, a na podstawie art. 41a § 2 i 4 k.k. w zw. z art. 43 § 1 k.k. orzekł wobec oskarżonego zakaz kontaktowania się z pokrzywdzoną K. S. i zbliżania się do niej na odległość niemniejszą niż 100 metrów na okres 5 lat;

2. uznał oskarżonego H. P. za winnego popełnienia czynu zarzucanego mu w punkcie drugim aktu oskarżenia i za to przestępstwo na podstawie art. 245 k.k. wymierzył mu karę 8 miesięcy pozbawienia wolności;
3. na podstawie art. 85 § 1 k.k. i art. 86 § 1 k.k. połączył wymierzone wobec oskarżonego H. P. kary pozbawienia wolności i wymierzył mu karę łączną 4 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności;
4. rozstrzygnął w przedmiocie kosztów procesu.

Apelację od powyższego orzeczenia wywiódł obrońca H. P., który podniósł zarzuty obrazy przepisów postępowania tj. art. 4 k.p.k., art. 5 § 2 k.p.k., art. 7 k.p.k. w zw. z art. 410 k.p.k. oraz art. 185a § 4 k.p.k. w zw. z art. 185c k.p.k.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie wyrokiem z dnia 12 października 2023 r., sygn. akt II AKa 141/23 utrzymał w mocy zaskarżony wyrok, rozstrzygając także o kosztach procesu w postępowaniu odwoławczym.

Kasację od powyższego orzeczenia wniósł obrońca skazanego H. P., który podniósł następujące zarzuty:

1. rażącego naruszenia przepisów prawa procesowego, tj. art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 7 k.p.k. i art. 410 k.p.k., przez zaakceptowanie przez sąd drugiej instancji dowolnej, sprzecznej z zasadami prawidłowego rozumowania oraz wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego oceny dowodów dokonanej przez sąd pierwszej instancji z pominięciem istotnych okoliczności wynikających z tych dowodów;
2. rażącego naruszenia przepisów prawa procesowego, tj. art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k. i art. 457 § 3 k.p.k., polegającego na nierozpoznaniu zarzutu apelacji obrońcy oskarżonego, iż sąd pierwszej instancji, uznając oskarżonego za winnego popełnienia czynu z art. 197 § 3 pkt 2 k.k. i skazując go na podstawie tego artykułu, nie ustalił znamienia kwalifikującego w postaci małoletniości pokrzywdzonej i jej konkretnego wieku i nie ujął tego znamienia w opisie czynu, za który skazał oskarżonego, a także na braku odniesienia się przez Sąd Apelacyjny do tego zarzutu w uzasadnieniu wyroku.

Podnosząc tak sformułowane zarzuty obrońca skazanego wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania

Sądowi Apelacyjnemu w Szczecinie oraz przyznanie wynagrodzenia za czynności obrońcy z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.

Na powyższą kasację pisemną odpowiedź złożył prokurator, który wniósł o jej oddalenie z uwagi na jej oczywistą bezzasadność.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja okazała się zasadna w zakresie drugiego z podniesionych zarzutów, który wskazywał na naruszenie przez sąd *ad quem* standardów rzetelnej kontroli odwoławczej w związku z rozpoznaniem apelacji w części dotyczącej przypisania oskarżonemu odpowiedzialności za czyn z art. 197 § 3 pkt 2 k.k. Stąd też Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok wyłącznie w części utrzymującej w mocy pkt I wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie, czego konsekwencją *ex lege* jest utrata mocy zawartego w tym orzeczeniu rozstrzygnięcia o karze łącznej (zob. wyrok SN z dnia 21 września 2021 r., IV KK 54/21 i wskazane tam judykaty). W pozostałym zakresie kasacja została oddalona jako oczywiście bezzasadna, co w myśl art. 535 § 3 k.p.k. zwalniało Sąd Najwyższy od sporządzenia pisemnych motywów tej decyzji (pkt 3 wyroku) i rozstrzygnięć z nią związanych (pkt 2 wyroku), albowiem H.P. posiadał obrońcę w postępowaniu kasacyjnym.

W pierwszej kolejności podkreślić należy, że zgodnie z art. 433 § 2 k.p.k. sąd *ad quem* jest obowiązany rozważyć w toku kontroli instancyjnej wszystkie wnioski i zarzuty wskazane w środku odwoławczym, o ile ustawa nie stanowi inaczej. Z kolei przepis art. 457 § 3 k.p.k. nakazuje, by w uzasadnieniu wyroku sądu odwoławczego zawarto argumenty wskazujące na to, czym kierował się sąd wydając rozstrzygnięcie. Zrealizowanie obowiązków wynikających z treści art. 433 § 2 k.p.k. i art. 457 § 3 k.p.k. wymaga więc nie tylko niepomijania żadnego zarzutu podniesionego w środku odwoławczym, lecz także rzetelnego, a więc wnikliwego i wyczerpującego, ustosunkowania się do każdego z zarzutów oraz wykazania konkretnymi, znajdującymi oparcie w ujawnionych w sprawie okolicznościach argumentami, dlaczego uznano poszczególne zarzuty zawarte we wniesionym środku odwoławczym za zasadne bądź też za bezzasadne (por. m.in. wyrok SN z dnia 12 kwietnia 2023 r., V KK 232/22; wyrok SN z dnia 11 stycznia 2021 r., V KK 100/20; wyrok SN z dnia 24 kwietnia 2018 r., V KK 384/17, OSNKW 2018, nr 9, poz. 59; wyrok SN z dnia 6 czerwca 2006 r., V KK 413/05, OSNKW 2006, nr 7-8, poz. 76).

Analiza uzasadnienia zaskarżonego wyroku prowadzi do wniosku, że tym wymaganiom sąd *ad quem* nie sprostął. Nie odniósł się bowiem w ogóle do kwestii przypisania H. P. odpowiedzialności karnej za zbrodnię z art. 197 § 3 pkt 2 k.k., mimo braku zawarcia w opisie tego czynu znamienia kwalifikującego w postaci wieku pokrzywdzonej (małoletniej poniżej 15 lat). Swe rozważania ograniczył wyłącznie do prawidłowości oceny dowodów i poczynionych na ich podstawie ustaleń faktycznych w zakresie świadomości skazanego co do wieku pokrzywdzonej. Tymczasem w orzecznictwie Sądu Najwyższego podkreśla się, że w świetle wymogów określonych w art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k. zawarty w wyroku skazującym opis czynu musi być tak skonstruowany, aby odzwierciedlał realizację przez oskarżonego wszystkich ustawowych znamion przypisanego mu przestępstwa (zob. m.in. wyrok SN z dnia 20 maja 1999 r., IV KKN 22/98; wyrok SN z dnia 23 czerwca 2010 r., III KK 373/09; wyrok SN z dnia 22 marca 2012 r., IV KK 375/11, OSNKW 2012, nr 7, poz. 78 i in.). Skoro zatem apelujący awizował tego rodzaju braki, które w świetle poglądów judykatury mogły prowadzić do zdekompilowania znamion jednego z przypisanych oskarżonemu przestępstw, a w konsekwencji powrót do łagodniejszej kwalifikacji prawnej tego czynu zaproponowanej przez oskarżyciela, to obowiązkiem sądu odwoławczego było merytoryczne ustosunkowanie się do wskazanych kwestii.

Stanowiska powyższego nie zmienia fakt, iż w apelacji powyższy zarzut został powiązany przez obrońcę oskarżonego z naruszeniem przepisów art. 4 k.p.k., art. 5 § 2 k.p.k. oraz art. 7 k.p.k. w zw. z art. 410 k.p.k. **W przypadku środka zaskarżenia wywiedzionego na korzyść oskarżonego, błędne nazwanie podniesionego uchybienia nie zwalnia sądu odwoławczego z samodzielnej oceny czy miało ono rzeczywiście miejsce w realiach rozpoznawanej sprawy i jaki jest jego charakter. Innymi słowy, sąd drugiej instancji związany jest wskazanym w środku zaskarżenia uchybieniem, a nie jego kwalifikacją.** Wprawdzie zgodnie z art. 427 § 2 k.p.k. odwołujący się będący podmiotem profesjonalnym powinien sformułować zarzuty stawiane rozstrzygnięciu, niemniej jednak obowiązku tego nie należy utożsamiać z wymogiem prawidłowego nazwania zarzutu z punktu widzenia bezwzględnych i względnych podstaw odwoławczych, czy też wskazania jakie konkretnie przepisy zostały zdaniem skarżącego naruszone (por. S. Steinborn, *Kształtowanie granic rozpoznania sprawy w instancji odwoławczej w*

procesie karnym w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego z 27 września 2013 r. i 20 lutego 2015 r. [w:] Reforma prawa karnego materialnego i procesowego z 2015 roku. Wybrane zagadnienia, red. D. Kala, I. Zgoliński, Warszawa 2015, s. 225). Pomimo, że obrońca oskarżonego w wywiedzionej apelacji *expressis verbis* nie wskazał na naruszenie przepisu art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k., to jednak opisał uchybienie, które bez wątpienia należy w taki sposób zakwalifikować. W zarzucie 2 apelacji podniósł bowiem, że „znamie kwalifikujące w postaci małoletniości pokrzywdzonej i jej konkretnego wieku, nie zostało w ogóle ustalone i ujęte w opisie czynu, przyjętego przez Sąd I instancji wprost za oskarżycielem w sentencji zaskarżonego wyroku, a tym samym opis ten nie uzasadniał zakwalifikowania przedmiotowego, potencjalnego czynu oskarżonego z art. 197 § 3 pkt 2 kk, skoro nie przypisano oskarżonemu wszystkich jego ustawowych znamion”. Ocenę tą potwierdza również treść uzasadnienia apelacji, z którego jednoznacznie wynika, że w ocenie skarżącego „[w] zaskarżonym wyroku, Sąd Okręgowy w sposób zupełnie dowolny poczynił jednak również istotną zmianę w kwalifikacji prawnej czynu I. (nie zmieniając przy tym opisu owego czynu!), za który skazał oskarżonego, a mianowicie zakwalifikował przyjęte przez siebie zachowania H. P. z art. 197 § 3 pkt 2 kk – co było działaniem nie tylko wadliwym, ale i nieuprawnionym”. Dalej wyjaśniając swe stanowisko podkreślił, że „skoro Sąd I instancji w opisie czynu nie przyjął, a tym samym nie ustalił, że K. S. była osobą małoletnią i miała lat 14, to w istocie przy przyjęciu kwalifikacji z art. 197 § 3 pkt 2 kk, oskarżony został skazany za czyn, którego znamion nie wypełnił już tylko w tej perspektywie”.

Reasumując, w świetle treści zarzutów podniesionych w apelacji obrońcy oskarżonego, sąd *ad quem* zobowiązany był do oceny czy opis czynu przypisanego H. P. w wyroku sądu pierwszej instancji zawiera wszystkie znamiona określone w art. 197 § 3 pkt 2 k.k., a jeśli nie to w jaki sposób tego rodzaju uchybienie należało zakwalifikować i jakie rodzi ono konsekwencje z punktu widzenia możliwości pociągnięcia go do odpowiedzialności karnej z powyższego przepisu. Skoro zatem sąd odwoławczy z obowiązków tych się nie wywiązał, to naruszenie standardu rzetelnej kontroli odwoławczej wyznaczonej przepisami art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 457 § 3 k.p.k. jawi się jako oczywiste. Niewątpliwie uchybienie to było rażące i mogło mieć istotny wpływ na treść zaskarżonego wyroku. W orzecznictwie Sądu

Najwyższego podkreśla się bowiem, że nie jest możliwe skazanie oskarżonego za czyn, którego wszystkie znamiona nie zostały wymienione w części dyspozytywnej orzeczenia. W konsekwencji na etapie postępowania apelacyjnego konieczna mogła się okazać zmiana kwalifikacji czynu przypisanego H. P. na łagodniejszą, tym bardziej, że w przedmiotowej sprawie nie wywiedziono apelacji na jego niekorzyść (*vide* art. 434 § 1 k.p.k. oraz art. 443 k.p.k.).

Procedując ponownie Sąd Apelacyjny w Szczecinie rzetelnie przeprowadzi postępowanie odwoławcze w zakresie, w jakim przekazano mu sprawę i ustosunkuje się w sposób wnikliwy i konkretny do wszystkich zarzutów sformułowanych w apelacji obrońcy oskarżonego, w tym także przypisania H. P. odpowiedzialności karnej z art. 197 § 3 pkt 2 k.k. bez wskazania w opisie czynu, iż dopuścił się on zgwałcenia wobec małoletniego poniżej lat 15, uwzględniając przy tym argumenty przedstawione przez Sąd Najwyższy, co winno znaleźć odzwierciedlenie w uzasadnieniu przyszłego orzeczenia.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

Anna Dziergawka Marek Motuk Paweł Kołodziejski

[PGW]

[ms]